

Klimatkris

Av Tomas Björnsson.

Har vi en klimatkris? En kris för den biologiska mångfalden? Eller är det värre än så, en kris för vår civilisation, en överlevnadskris?

Det verkar inte så akut när vi ser oss omkring. Media talar visserligen om torka och översvämningar och om att människor överallt vill att vi ska göra något åt klimatförändringarna. Men många protesterar samtidigt mot de förslag till åtgärder som läggs fram, och då vågar politikerna inte handla.

Överutnyttjandet av jordens resurser, särskilt de fossila bränslena, har lett till kriserna för klimat och biologisk mångfald. Det är miljörelsens allt överskuggande fråga just nu.

Vi måste förmedla med eftertryck det som forskarna nästan skriker om: hur bråttom det är, att vi redan har 1,5 graders uppvärmning, och att varje tiondels grad ökar riskerna. Det är dags att tala klartext och säga att utsläppen av växthusgaser måste bort meddetsamma. Vi måste sluta släppa ut nu, genast!

Tror vi inte att det är möjligt med en mycket snabb omställning? I så fall behöver vi resonera om alternativet: om hur vi ska hantera den samhällskollaps som riskerar att komma inom ett eller två årtionden.

Vad kan vi i miljörelsen råda över? Hur har vi hamnat här, vad håller på att hända? Vad kan vi påverka och vad behöver vi påverka? Vi behöver fundera över vilka problem vi vill lösa och hur vi kan angripa dem.

Vad är det som händer?

Just nu stiger temperaturen i världen med en tiondels grad vart fjärde eller femte år. Redan 2040 kommer det att vara 1,7 grader, och troligen är det nära två grader före 2050. För att undvika det krävs drastiska nedskärningar av utsläppen långt före dess.

Varje tiondels grad har betydelse i sammanhanget, eftersom uppvärmningen ökar atmosfärens förmåga att bära vattenånga. Detta väntas ge mycket mer regn på vissa håll samtidigt som uppvärmningen förstärker torkan på andra håll, vilket kommer att påverka världens jordbruksproduktion. En rimlig gissning är att det inom något årtionde eller två uppstår stora livsmedelskriser runt om i världen.

Ytterligare ett problem för oss i Norden handlar om Golfströmmen. Om Grönlands isar smälter fort är risken stor att Golfströmmen bromsas upp markant redan om några årtionden. Då förlorar vi vårt nuvarande klimat och det blir mycket kallare i hela norra Europa, från England till Skandinavien.

Klimatkrisen minskar också, naturligt nog, den biologiska mångfalden. Växter och djur har ju inte genetisk kapacitet att anpassa sig snabbt till klimatförändringar, eller till växande städer, vägar med snabba fordon, utdikade våtmarker, mikroplaster, bekämpningsmedel, gruvavfall och alla andra miljöproblem i det moderna samhället.

Ekonomi, teknik och tillväxt

Kan vi lösa problemen med klimatförändringarna och överutnyttjandet av jordens resurser? Är det möjligt att få förbränningen av fossila bränslen att upphöra, eller åtminstone nå "koldioxidneutralitet" inom några få årtionden?

Den optimistiska personen tror på ny teknik, på sol- och vindkraft som blir allt billigare, och på tanken att fånga in koldioxid och pumpa ner den djupt ner i marken.

Andra menar att det är fel på hela det ekonomiska systemet. Och det är lätt att hålla med om detta, men svårt att ändra på ett tänkande som rotats i människors huvuden och gör att dagens ekonomiska system ses som en förutsättning för mat, boende och arbete.

Ekonomins tillväxt utgör också ett särskilt problem. Tillväxten leder till en ständigt ökande förbrukning av jordens resurser och en ständigt ökande miljöförstöring, framför allt i form av den globala uppvärmningen.

Grön tillväxt – tanken att ekonomierna kan växa utan att resursuttaget och miljöpåverkan samtidigt växer – har framförts som ett alternativ. Men är det möjligt för våra ekonomier att växa samtidigt som miljöpåverkan minskar? Kan t.ex. en övergång till mer servicenäringar och mindre "prylproduktion" verkligen minska resursförbrukningen? Och även om det är möjligt, kan det gå fort nog för att hindra att jorden värms upp med 2 grader eller mer?

Reflexioner

Den ekonomiska tillväxten är starkt förbunden med dagens normer, tankesätt, kultur, teknologier, kompetenser och identiteter. Den är djupt rotad i den moderna människans föreställningar om sociala framsteg, personlig status som karriär, stigande inkomster och konsumtion. Människor är rädda att förlora både ting och strukturer om tillväxten skulle utebli eller om ekonomin skulle krympa.

I valet mellan att behålla nuvarande system och att ställa om till något radikalt annorlunda kommer de flesta därför att välja att behålla tillväxten så länge de inte ser några väsentliga fördelar med en nerväxt. Hotet mot miljön ses som ett mer avlägset hot eller som något oöverstigit man inte kan göra något åt.

Här har miljörörelsen en stor uppgift. Att minska belastningen på natur och miljö lär inte bli möjligt enbart med ekonomiska styrmedel eller goda råd om att installera laddstolpar eller solceller. Det kommer att krävas en rörelse för att förändra normer och värderingar som byggts upp under hela den industriella epoken.

Trots allt finns det ändå många som har skrivit om att människor kan uppleva välbefinnande utan så mycket materiella ting. Denna strimma av hopp får ta oss vidare i en analys av samhällets drivkrafter.

Drivkrafter

Det går inte bara att skylla dagens samhälle på kapitalism, ojämlikhet eller den aktuella regeringen. Mänskliga drivkrafter är viktiga för att förstå utvecklingen.

1600-talsfilosofen Spinoza myntade begreppet "människans fem sorgliga passioner": avund, egoism, girighet, bitterhet och ambitioner.

Och nationalekonomen John Maynard Keynes skrev 1930 om människans drift att "vara bättre än andra". Den kan, menade han, göra att ett framtida ekonomiskt överskott inte leder till mer fritid utan bara till mer produktion: ett ekorrhjul av fortsatt långa arbetsdagar och en ständigt ökande konsumtion av varor.

I överflödssamhället köper vi saker, inte för att vi egentligen behöver dem, men för att prylarna finns och reklamen får oss att köpa dem. De bidrar till att höja vår status.

Den tyske sociologen Hartmut Rosa ser det höga tempot i de moderna samhällena på tre plan: en accelererande teknisk utveckling inom transporter, kommunikation och varuproduktion, accelererande sociala förändringar där moden, samlevnadspartner och regeringar avlöser varandra, och ett accelererande livstempo som yttrar sig i en känsla av att ha ont om tid.

På det privata planet innebär moderniteten enligt Rosa att varje person måste välja ett eget yrke, bilda familj, definiera sina politiska och religiösa ståndpunkter med mera. Men erkännande och status är inte längre något man uppnår och behåller, utan kan ständigt devalveras på grund av accelerationen. Alla måste därför oupphörligt kämpa för att behålla sin sociala position.

I motsats till Spinozas "sorgliga passioner" finns dock även sju dygder, till exempel generositet, medmänsklighet och måttfullhet. Miljörörelsens uppgift blir att få dygderna att framstå som det bästa alternativet, som skulle kunna ge människor en god status utan att det skadar andra eller riskerar det allmännas väl. Om de sju dygderna fick fäste skulle också accelerationen kunna dämpas, till förmån för ett större lugn både för individen och samhället.

Framtiden

Även om världens länder i huvudsak skulle följa Parisavtalet, så tolkar alla det på olika sätt. Och även om de globala utsläppen kanske börjar minska under 2030-talet, så lär vi få en uppvärmning på över 1,7 grader. Att begränsa temperaturen till 1,5 grader kräver en massiv satsning på teknik som kan fånga in koldioxid och pumpa ner den i berggrunden, något vi idag bara ser minimala tecken på.

Människor måste därför inse att en samhällskollaps och en kris för civilisationen är fullt möjlig.

Finns det en ljusning?

I boken "Framtidsministeriet" av Kim Stanley Robinson beskrivs en möjlig utveckling. Det börjar dystert med fler och fler klimatkatastrofer runt om i världen. FN sätter upp en avdelning, i folkmun kallad Framtidsministeriet, för att ta itu med problemen. Boken beskriver insiktsfullt hur världssamfundet fungerar och hur trögt det kan vara att få igenom nya idéer och styrmedel. Till slut ser man dock en ljusning och koldioxidhalten i luften har slutat öka.

Vad denna bok beskriver är de starka drivkrafter som motsätter sig förändringar, men också hur starka de folkliga protesterna kan bli när klimatförändringarna hotar allas överlevnad.

Det är trots allt inte så att människor måste få det sämre i framtiden. Med ett lugnare tempo och mindre ambitioner att skaffa det senaste eller visa upp sina senaste ägodelar, så kan dagens stress minska och vi kan må bättre.

Vad ska vi göra?

Kopplingen mellan utsläpp och konsumtion är tydlig och besvärande. Det verkar idag inte möjligt att ifrågasätta den ekonomiska tillväxten, den obegränsade mobiliteten eller andra moderna vanor och värderingar. Men om nu det mesta människor gör leder till för stora utsläpp av växthusgaser och andra överbelastningar av den natur vi är beroende av, så kan väl inte en fortsättning av det moderna projektet vara ett seriöst alternativ?

Omställningen behöver vara radikal. Samhället behöver klara sig utan fossila bränslen, vilket gör att ekonomisk tillväxt inte verkar vara möjlig i fortsättningen. Kommer det att krävas en kontrollerad "nerväxt"? Forskning visar det även under sådana förhållanden är möjligt för människor att leva ett gott liv. Den stora frågan blir kanske snarare vad alla ska syssla med i framtiden?

Vad kan miljörelsen hoppas på? Förmodligen att många människor både i Sverige och i andra delar av världen inser problemet och kommer över förnekelse, skuldbeläggande och uppgivenhet och ser utmaningen att lösa uppgiften. En stor samhällsomställning kan vara en stark enande kraft.

Vem ska göra vad?

Det är politikernas uppgift att förmedla allvaret. De behöver säga som det är för att motivera de kraftfulla åtgärder som behövs, från stora investeringar till mindre ting som gör det lättare att göra rätt. Det är inte den enskildes ansvar att ensam bära oket. Det bör göras av alla tillsammans, och börja med att samhället tar tag i frågorna – vilket ju i sin tur är upp till oss alla att se till att det gör.

Naturskyddsföreningen måste börja tala om klimatkrisen som den stora kris den är. Vår förening behöver ta fram konkreta förslag till politikerna om hur svenskarnas utsläpp kan tas bort i princip omedelbart. Vi måste tala klarspråk om att klockan är fem i tolv för att hindra katastrofer och att utsläppen ska ner till noll så snart det bara går, helst nu genast.

På det nationella planet är det vår riksförening som ska driva på regering och riksdag samt påverka beslut som tas i EU. På det lokala planet är det vi i de lokala föreningarna som ska driva på våra lokala politiker så att de motiverar klimatbeslut på alla plan för sina väljare. Då behöver vi också arbeta med att övertyga våra medmänniskor, väljarna, om den omställning vi ser som nödvändig.

Vill du engagera dig i klimat- och miljöfrågorna? Då är du mycket välkommen till oss för att diskutera vad vi gör och vad vi bör göra, och hur vi ska lyckas med omställningen!

Naturskyddsföreningen har lokala kretsar i hela landet. Gå med i en klimatgrupp eller starta en.

Aktivera dig!

Läs mer om klimatkrisen på vår hemsida:

<https://lund.naturskyddsforeningen.se/material/>

